

NÁVRAT SOKOLA STĚHOVAVÉHO (*FALCO PEREGRINUS*) DO PODYJÍ

THE PEREGRINE FALCON (*FALCO PEREGRINUS*) RETURNS TO PODYJÍ

Vlasta Š k o r p í k o v á

Lukov 44, CZ–669 02 Znojmo

Abstrakt: After the critical decline of the Peregrine Falcon population in many countries, the situation has been improved since the end of the last century. In the Czech Republic, the development is similar with uneven re-occupation of traditional localities. Peregrines returned to the Dyje valley in Podyjí/Thayatal National Park as late as in 2015, while the first successful breeding was proven in 2017. Undisturbed breeding sites and adequate anti-predatory strategy are probably the key factors for their further spreading to historical sites. The bilateral national park could support by more (2–4) pairs.

Key words: Peregrine Falcon, National park Podyjí/Thayatal

ÚVOD

Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) má ze všech ptačích druhů nejrozsáhlejší přirozený areál (FERGUSON-LEES & CHRISTIE 2005), rozeznáváno je 18–20 poddruhů, střední Evropu obývá nominátní poddruh *F. p. peregrinus* (WHITE et al. 2013). Jeho populace prošla ve druhé polovině 20. století dramatickým vývojem, v některých zemích prakticky vyhynul. Za nejvýznamnější příčinu tohoto propadu jsou označovány chlorované uhlovodíky užívané v zemědělství (především insekticid DDT), jejichž rezidua se prostřednictvím potravního řetězce dostávala do těl sokolů, kde způsobovala ztenčení vaječných skořápek, přičítá se jim však také mortalita embryí a někdy i dospělých ptáků (DEL HOYO et al. 1994). K tomuto vlivu se přidaly další jako vybírání vajec i mláďat z hnízd, přímé pronásledování ze strany chovatelů holubů a myslivců, odchyt pro sokolnické účely apod. Po zákazu používání nejhorších biocidů v 70. letech 20. století a díky důsledné ochraně, v mnoha zemích doplněné vypouštěním ptáků odchovaných v zajetí, se situace ke konci tisíciletí začala zlepšovat (STIRLING-AIRD 2012) a tento trend pokračuje dodnes, takže nyní je sokol stěhovavý v červeném seznamu IUCN řazen mezi druhy málo dotčené (IUCN 2017).

SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE

Vývoj populace sokola stěhovavého v České republice koresponduje se situací v okolních evropských zemích. Jeho hnízdění je u nás známo již od středověku, vždycky byl však považován za vzácný druh – velikost populace byla na počátku minulého století odhadována na 20–30 párů (HLAVÁČ & BERAN 2011). Uzákonění jeho ochrany a omezený odstřel během II. světové války přinesly v polovině 20. století zlepšení situace (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005) a v 50. letech obývalo naši republiku 50–60 párů (BERAN et al. 2009). Následoval však prudký pokles počtů a v letech 1980–1992 nebylo v ČR známo jediné pravidelně obsazované hnízdiště, velikost populace byla odhadována na 0–5 párů (BĚLKA et al. 1995). Území republiky však nebylo nikdy plošně pokryto intenzivním monitoringem, lze tedy předpokládat, že uváděné hodnoty jsou spíše podhodnocené.

V důsledku výše nastíněných opatření dochází od poloviny 90. let 20. st. ke zlepšení situace, pro rok 2000 je udáváno 10, pro rok 2009 41 (HLAVÁČ & BERAN 2011) a pro rok 2016 již 89 teritoriálních párů – 70 z nich prokazatelně zahnízdilo (vyvedeno bylo min. 121 mláďat), z toho 16 na industriálních objektech v instalovaných budkách (BERAN et al. 2017). Těžištěm hnízdního výskytu jsou především rozlehlá pohoří v pohraničí ČR. Na jihozápadě je to oblast Šumavy, v severozápadní a severní části republiky pás hor od Slavkovského lesa přes Labské pískovce, Krkonoše a Broumovsko až po Jeseníky. Do vnitrozemí sokol významně zasahuje přes Českolipsko a Kokořínsko až do Prahy a Českého ráje, další vhodná území však zůstávají neobsazena, zřejmě kvůli vysokému horolezeckému a turistickému využívání skal (VRÁNA & BERAN 2017) či jejich zárůstu vegetací (MRLÍK et al. 1993). V důsledku nastíněného pozitivního vývoje byl sokol stěhovavý v novém vydání červeného seznamu obratlovců ČR přeřazen z kategorie druhů kriticky ohrožených mezi druhy ohrožené (ŠŤASTNÝ et al. 2017).

Na jižní Moravě hnízdil sokol na hradních zříceninách (např. Cimburk v Chříbech), skalních dominantách (např. v oblasti Pálavy či Moravského krasu) a především ve skalnatých údolích řek Dyje, Rokytná, Jihlava a Oslava, a to až do konce 60. let 20. století (HUDEC 1972, MARTIŠKO 1994). Maximální velikost populace odhadl MARTIŠKO (1994) na 10–15 párů v letech 1920–1950, většina z nich sídlila v údolích řek spadajících orograficky do oblasti Českomoravské vysočiny. Návrat druhu do této části republiky je pozvolný. Nadějně hnízdní chování sokolů bylo zaznamenáno v letech 1998–2003 v oblasti Pálavy a dolní novomlýnské nádrže (HORAL 2013), k zahnízdění však nedošlo. První novodobé hnízdění tak bylo prokázáno až v roce 2016 v Moravském krasu (VRÁNA & BERAN 2017), kde v dalším roce hnízdily již dva páry (R. Bedan nepubl., J. Vrána in verb.). Ve stejném období obsadili sokoli i západní část kraje na hranici s krajem Vysočina, kde využívají nenápadnou skálu v údolí řeky Svratky (J. Čejka, M. Fiala, V. Hlaváč, P. Mückstein in verb.).

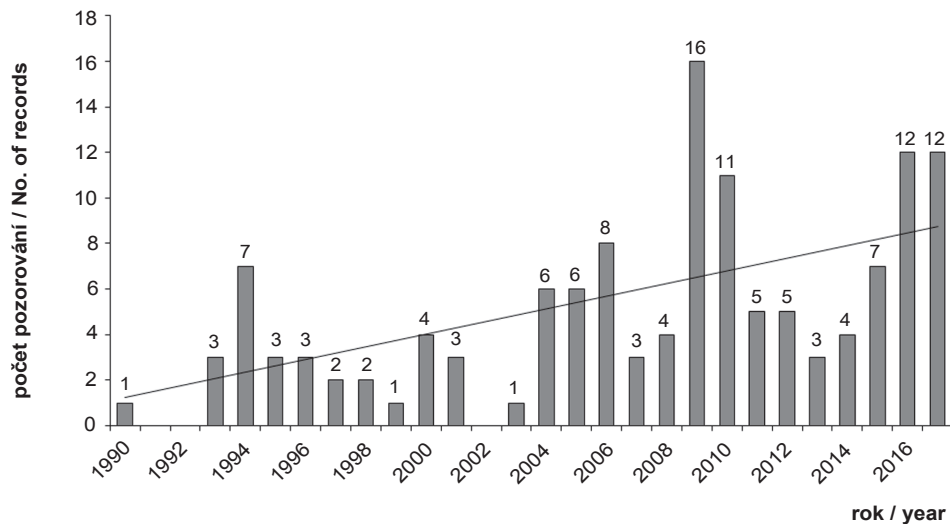
SITUACE V NÁRODNÍM PARKU PODYJÍ / THAYATAL

Na Znojemsku byla ve 20. století známa hnízdiště u Tavíkovice, u Jamolic a na více místech v údolí Dyje (HUDEC 1972, MARTIŠKO 1994). Poslední hnízdní výskyt se týká území dnešního Národního parku Podyjí (NPP), kde historii druhu do roku 2011 včetně shrnuli ŠKORPÍKOVÁ et al. (2012): sokol stěhovavý zde v počtu 1–2 párů hnízdil přibližně do roku 1970, údaje z období, kdy bylo území za železnou opo-

nou (tj. do roku 1990), jsou však velmi kusé. Za věrohodná hnízdiště lze považovat skálu pod Claryho křížem ve Vranově nad Dyjí (obsazená cca do roku 1951), Vraní skálu (do 2. pol. 50. let 20. st.) a zříceninu Nový Hrádek u Lukova (do roku 1967). Zajímavý vzhledem k současnému vývoji je údaj o hnízdění páru na rakouské straně hranice nedaleko Vranova nad Dyjí v roce 1949, bez přesné lokalizace. V letech 1990–2011 byl sokol stěhovavý v NPP/NPT pozorován 89 ×, počet záznamů vzrůstá po roce 2004 (obr. 1).

První vážný pokus o návrat sokolů do NPP/NPT se zřejmě odehrál v roce 2009. Nesvědčí o tom jen relativně vysoký počet pozorování druhu v daném regionu (viz obr. 1), ale především teritoriální chování samce v květnu onoho roku, a to na lokalitě, kde se v předcházejícím roce pokusil vyhnízdit pár rarohů velkých *Falco cherrug* (ŠKORPIKOVÁ et al. 2012). K zahnízdění však nedošlo, a nebylo zjištěno ani v následujících pěti letech. Bodem obratu se stal rok 2015, hnízdní výskyt byl prokázán i v obou letech následujících. Hnízdní lokalitou byla vždy skála na rakouské straně území v západní části NPP/NPT, odkud sokoli vytlačili krkavce velké (*Corvus corax*), kteří se přesunuli na českou stranu cca 1,2 km vzdušnou čarou výše proti proudu Dyje. Výrazná skalní věž spadající kolmou severní a západní stěnou do údolí, je vzdálena jen necelých 100 m od státní hranice, nachází se v lokalitě bez turistických stezek, veřejnosti jsou jak ona sama, tak její blízké okolí nepřístupné.

V roce 2015 byli sokoli na hnízdišti zjištěni poprvé 3. května, kdy tu M. Valášek (in litt.) pozoroval samici. 12. května byli zaznamenáni oba ptáci z páru a předání potravy, následující den pár konzumoval uloveného holuba (*Columba* sp.) na skalní

Obr. 1. Počet pozorování sokola stěhovavého v NPP/NPT v letech 1990–2016 (s využitím dat z publikace ŠKORPIKOVÁ et al. 2012).

Fig. 1. The number of observations of the Peregrine Falcon in NPP/NPT in 1990–2016 (including data from article by ŠKORPIKOVÁ et al. 2012).

římse, samice posléze odletěla za skalní hranu, odkud se ozývaly hlasy mlád'at – nemohlo jít o hlas některého z dospělých ptáků, protože samec se v dané době zabýval konzumací kořisti a samice se čistila na stromě opodál, přičemž byla ve stativovém dalekohledu dobře viditelná. Byla shora zřetelně hnědá (což bylo pěkně patrné i jindy, kdy byla zastižena v letu), jednalo se pravděpodobně o jedince v druhém roce života. Samec byl adultní. Žádný z ptáků nebyl kroužkován (VŠ). 15. května byli pozorováni opět oba ptáci v okolí místa, kde bylo pravděpodobně umístěno hnízdo (M. Valášek in verb.), 19. května pak samec sedící nahoře na skále (VŠ, A. Reiter, M. Valášek). Následujícího dne zde však sokoli během několikahodinového pozorování zjištění nebyli (D. Horal in litt.) a další kontroly prokázaly, že hnízdění nepokračuje. 19. srpna, kdy proběhla přímá kontrola hnízdiště, se tu zdržoval samec. Slanění do míst pravděpodobného umístění hnízda nepřineslo mnoho nových poznatků objasňujících příčinu neúspěšného hnízdění. Nebyly nalezeny žádné zbytky skořápek ani mlád'at, zajímavá byla jen hnědá sokolí letka pocházející ze samice a sekundární letka raroha velkého. Ve svahu pod skálou ležela čerstvá letka z výra velkého (*Bubo bubo*). Jako zbytky potravy bylo zjištěno jen peří z holubů (VŠ, M. Král, M. Valášek, R. Müllner).

V roce 2016 byl 26. března pozorován na loňském hnízdišti pár sokolů, oba ptáci byli plně adultní (VŠ). 1. dubna tu M. Valášek (in verb.) zjistil samce, který zaháněl káni lesní (*Buteo buteo*). 24. dubna samec od hnízdní skály velmi razantně odehnal samici raroha velkého, která se v obranné reakci minimálně třikrát bránila pařáty, když se v letu obrátila zády dolů. Poté sokolí samec odletěl na lov a vrátil se za 20 minut s menší kořistí (asi špačkem *Sturnus vulgaris*), se kterou přistál za skalní hranu. Znovu se objevil po 13 minutách, usedl na skalní římsu, vybraný posed ale brzy změnil zřejmě kvůli pohybu lidí na sousední skále. Samice se v době sledování mnohokrát ozvala, neobjevila se však v dohledu, a to ani při předávce potravy přinesené samcem (VŠ). 1. května byli na hnízdišti pozorováni oba dospělí ptáci, samec zahnal káni lesní (VŠ), a také 8. května se tu zdržoval celý pár (J. Solař in litt.). Ale 14. května nebyl žádný sokol po dobu dvou hodin pozorován (VŠ), a hnízdní chování nevykazoval ani pták pozorovaný zde 24. května (M. Valášek in litt.). 10. června proběhla přímá kontrola hnízdiště. Obdobně jako v předchozím roce nebyly nalezeny žádné zbytky vajec či mlád'at. Peří sebrané v hnízdní průrvě, na skalních římsách a pod skálou patřilo holubům, kachně divoké (*Anas platyrhynchos*) a drozdovitému pěvci (*Turdus* sp.), pět rýdovacích per káni lesní, jedno rýdovací pero rarohovi velkému a více obrysových per sově, nejspíše puštíkoví obecnému (*Strix aluco*). Na vrcholové plošince ležel starší vývržek výra velkého (VŠ, M. Král, M. Valášek).

V roce 2017 se na hnízdišti 25. února zdržovala samice, upozornila na sebe vytrvalým voláním. 9. dubna sokoli během téměř dvouhodinové kontroly pozorování nebyli, ale řada pobytových znaků (sekundární letka z ad. sokola na vyhlídce, čerstvý trus a holubí peří na hnízdní skále) svědčila o aktivitě na lokalitě. 7. května v pozdním odpolední seděli oba adultní ptáci déle než hodinu nedaleko od sebe na hnízdišti (bylo dobře patrné, že nejsou kroužkování), působili dojmem odpočívajících ptáků. Obdobně v podvečer 30. května byli na hnízdišti přítomni samec i samice, která na skalní lavici požírala holuba, jeho zbytky před odletem posunula ke skále. Občas bylo slyšet hlasy mlád'at (VŠ). 4. června pozoroval M. Stehlík (in litt.) kromě dvou dospělých sokolů (obr. 2) i dvě dobře létající a vytrvale žadonící mlád'ata. Dospělý

Obr. 2. Dospělý sokol stěhovaný na hnízdní lokalitě. Foto Miroslav Stehlík, 4. 6. 2017.

Fig. 2. An adult of the Peregrine Falcon at the breeding locality. Photo Miroslav Stehlík, 4 June 2017.

pár nejméně se 2 juv. tu zjistili dne 16. června i A. Reiter a Z. Mačát (in litt.), pravděpodobně došlo k předání potravy, jedno mládě později (cca kolem 18. června) zaznamenal J. Solař (in verb.). Sokoli byli na lokalitě pozorováni také 6. července (2 ad.) a 28. července – 1 ex. (J. Solař a I. Vršková in litt., resp. Z. Mačát in litt.). Přímá kontrola hnízdiště proběhla 24. srpna. Na první pohled bylo patrné, že hnízdění probíhalo déle než v minulých letech, a to podle množství trusu a holubiho peří na různých místech skály. Nalezena byla také prachová a obrysová pírká, patřící nejspíše sokolům, a letka krkavce velkého. Zajímavý byl nálezn dvou sokolích primárních letek, podle délky delší z nich (270 mm) a barvy pocházejících z nedospělé samice, a rýdovacího pera (200 mm dlouhé) se zřetelně šedým nádechem, které patřilo adultní samici. Letky byly oproti rýdovacímu peru o něco hůře zachovalé, ale přesto ve velmi dobrém stavu. V chráněném místě ve skalní štěrbině však mohly přetrvávat i několik měsíců bez vážného poškození, takže jednoduše dovodit, zda pera patřila hnízdící samici, nebo jinému ptáku, nelze. Konkrétní umístění hnízda nebylo přesně určeno a jeho lokalizace zůstává úkolem do dalších let (VŠ, M. Král, Z. Mačát).

DISKUSE

Původ sokolů stěhovaných, jejichž hnízdní výskyt je od roku 2015 v NPP/NPT každoročně zaznamenáván, je nejistý. U žádného jedince nebyl zjištěn, natož odečten

kroužek. Možných zdrojových populací je mnoho, žádná známá lokalita, kde sokoli novodobě úspěšně hnízdí, se však nenachází blíže než 100 km. Výjimkou je Moravský kras, který byl ale obsazen ve stejném období jako sledované hnízdiště v NPP/NPT.

Populace sokolů v Česku každoročně narůstá (viz výše), stejný trend je zaznamenáván i v nejbližších sousedních zemích – v Rakousku (GAMAUF et al. 2009) a na Slovensku – nárůst ze 140–160 párů v roce 2010 (CHAVKO 2011) na 160–220 párů v roce 2015 (CHAVKO 2016). Obsazování nových lokalit tedy není nijak překvapivé a bude jistě pokračovat. S tím souvisí otázka únosnosti prostředí pro sokola stěhovavého v NPP/NPT, tedy zda tu lze v budoucnu očekávat hnízdění více párů. Limitujícím faktorem zřejmě nebude potravní nabídka, když hlavní potravou sokolů ve střední Evropě v hnízdní době je holub skalní domácí *Columba livia* f. *domestica*, následován špačkem *Sturnus vulgaris* a drozdy *Turdus* sp. (GLUTZ VON BLOZHEIM et al. 1989) – všechny tyto taxony jsou v daném regionu početné a ve zbytcích potravy na sledovaném hnízdišti byly zjištěny. Problémem bude spíše nalezení vhodného hnízdiště. Ze známých tradičně využívaných lokalit se jako nevhodné především kvůli rušení jeví skála pod Claryho křížem ve Vranově nad Dyjí či hojně navštěvovaná zřícenina Nový Hrádek u Lukova. Do této kategorie lze bohužel zařadit také Vraní skálu, která je sice situována do I. zóny NPP mimo turistické značky, přesto je oblíbeným cílem nejen domorodců, ale i návštěvníků oblasti. V citlivém časné jarním období, kdy se rozhoduje o tom, zda sokoli lokalitu obsadí, je zde pohyb lidí, kteří chtějí využít prvních teplejších dnů roku, skutečně vysoký. Dále přicházejí v úvahu skalní útvary níže po proudu Dyje již ve východní části NPP. Historické hnízdění odsud známo není, na některých se však vhodná hnízdní římsa/kapsa nachází (viz VALÁSEK 2012). Jsou navíc dosti nepřístupné a i místním málo známé, takže by zde mohla být lépe splněna podmínka klidu na hnízdišti. Sokol stěhovavý dokáže obsadit i stromová hnízda (WHITE et al. 2013), v České republice však tento typ hnízdění není v současnosti známý a ani případy uváděné v minulosti nejsou spolehlivě dokumentovány (HORAL & BĚLKA 2013).

Významným faktorem pro úspěšné hnízdění na lokalitě je výskyt predátorů, v případě sokola stěhovavého jsou to hlavně kuny (*Martes* sp.) a především výr velký, lovící mláďata i dospělé ptáky (STIRLING-AIRD 2012, WHITE et al. 2013). V NPP/NPT jsou oba tyto predátoři relativně početní, jejich výskyt je dlouhodobě dokumentován i na hnízdišti popisovaném výše. Další vývoj, ale i zkušenosti z jiných oblastí, kde je situace velmi podobná, ukazují, že sokoli se s rizikem ze strany těchto predátorů umí vyrovnat. Zajímavá je v této souvislosti otázka vztahu s krkavcem velkým, jehož hnízdiště v NPP/NPT sokoli obsadili. U těchto dvou druhů byly zaznamenány případy vzájemné agrese a dokonce i predace (převážně na hnízdech), ale obecně je jejich vztah spíše „přátelský“, protože jeden druh profituje z antipredačního chování druhého – jsou známy případy, kdy byla jejich hnízda umístěna jen 10–15 m od sebe (STIRLING-AIRD 2012).

V podmínkách dostatečně široké nabídky hnízdních příležitostí a bohatých potravních zdrojů dokáže sokol stěhovavý dosahovat i vysoké hnízdní hustoty. Např. pro národní park Saské Švýcarsko na pravém břehu Labe v Německu uvádí AUGST (2016) až 17,2 párů/100 km². V Lake District ve Velké Británii obsadilo 16 párů vhodnou oblast tak hustě, že nejbližší hnízda byla jen 2,5 km vzdálená a na 1 pár

připadalo průměrně pouze 11,7 km² území (WHITE et al. 2013). Jednotlivá hnízda v údolí řek mohou být vzdálena třeba jen 1,5 km od sebe (GLUTZ VON BLOZHEIM et al. 1989). V rakouské části Severních vápencových Alp, což je území geograficky blízké zájmové oblasti, dosahuje sokol hnízdni hustoty 2,7–3,1 párů/100 km², nejbližší hnízdíště jsou vzdálená 6,2–7,9 km (GAMAUF et al. 2009).

ZÁVĚR

Území NPP/NPT má z hlediska sokola stěhovavého zřejmé výhody i nevýhody. Skýtá dostatečnou potravní nabídku a teoreticky i mnoho hnízdničních příležitostí. Vhodná skalní hnízdíště jsou však dnes obsazena výrem velkým, hnízdniční konkurencí může být i raroh velký, na mnoha lokalitách je problémem rušení návštěvníky, které bohužel postihuje i místa oficiálně nepřístupná. V budoucnu by hlavním opatřením ve vztahu k sokolu stěhovavému měla být důsledná ochrana možných hnízdničních lokalit před vyrušováním. Počet hnízdničních párů by se tak mohl zvýšit na 2–4 a zahnízdění bychom se mohli dočkat i na české straně bilaterálního národního parku.

SUMMARY

After steep decline of the Peregrine Falcon populations in many countries of its range in the second half of the 20th century, the situation has improved significantly since the 1990s. In the Czech Republic, Peregrines have gradually re-occupied traditional localities approximately in the direction from west to east. In 2016, 89 territorial and 70 breeding pairs were recorded. The area of the bilateral Podyjí/Thayatal National Park belongs to the traditional localities of the species in south Moravia, where the recovery of its population has been slow and virtually started in 2016, when a pair successfully bred in the Moravian Karst. In PNP/TNP, the number of observations of individual birds has increased since 1990, especially after 2004 (see fig. 1), the first recent serious breeding behaviour was recorded in 2009 and the first confirmed breeding in 2015. In 2016, a pair of Peregrines was present at the locality defending it against other raptors, but the breeding was not proven, in 2017 at least two juveniles were reared there. The nesting site is situated on a dominant cliff on the Austrian side of the PNP/TNP between Vranov nad Dyjí and Hardegg, where Peregrines had chased Ravens away. The locality lies away from tourist trails and belongs to the least disturbed parts of the national park. We can expect the Peregrine population to increase and that other pairs will try to establish their breeding sites in the region. In PNP/TNP, more suitable cliffs can be found in the Dyje river valley, but disturbance related to their attractiveness for visitors could be a limiting factor. Nevertheless, Peregrines could occupy less known and dominant rocks or increase their tolerance to human presence, in which case 2–4 pairs could breed in PNP/TNP in the future.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji všem pozorovatelům za to, že se o svoje údaje podělili, především pak Miroslavu Stehlíkovi a Josefu Solařovi za dodatečná upřesnění. Milanu Královi jsem vděčná za přímé kontroly sokoliho hnízdíště, což by bez jeho horolezecké zdatnosti nebylo možné. Kolegům z Národního parku Thayatal patří poděkování za toleranci našich aktivit na jejich území a často i aktivní spolupráci. Za pečlivé přečtení textu a připomínky děkuji Martinu Valáškově a zvláště oběma recenzentům – Davidu Horalovi a Václavu Beranovi.

LITERATURA

AUGST U. (2016): Vývoj stavů a reprodukce lokální populace sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) vzniklé reintrodukci v Labských pískovcích. – *Crex*, 35: 67–83.

- BĚLKA T., MRLÍK V. & VRÁNA J. (1995): Současný stav populace sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) v České republice a strategie jeho ochrany. – *Buteo*, 7: 193–194.
- BERAN V., HLAVÁČ V. & BĚLKA T. (2009): Development of the Peregrine and Saker Falcon populations in the Czech Republic in the last 30 years. – In: SIELICKI J. & MIZERA T. (eds.): Peregrine Falcon populations – status and perspectives in the 21st century. European Peregrine Falcon Working Group, Society for the Protection of Wild Animals „Falcon“. Turul / Poznań University of Life Sciences Press, Warsaw – Poznań, 757–764.
- BERAN V., VRÁNA J. & HORAL D. (2017): Population trends and diversification of breeding habitats of Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) in the Czech Republic. – In: PROMMER M. & SIELICKY J. (eds.): 4th International Peregrine Conference, 27. 9. – 1. 10. 2017, Budapest. Abstract book.
- DEL HOYO J., ELLIOTT A., SARGATAL J. (eds.) (1994): Handbook of the birds of the world. Volume 2. New World Vultures to Guinea-fowl. – Lynx Edicions, Barcelona.
- FERGUSON-LEES J. & CHRISTIE D. (2005): Raptors of the World. A field Guide. – Christopher Helm, London.
- GAMAUF A., PROBST R. & STEINER H. (2009): The Peregrine Falcon in Austria: population development and ecological requirements. – In: SIELICKI J. & MIZERA T. (eds.): Peregrine Falcon populations – status and perspectives in the 21st century. European Peregrine Falcon Working Group, Society for the Protection of Wild Animals „Falcon“. Turul / Poznań University of Life Sciences Press, Warsaw – Poznań, 87–104.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM U. N., BAUER K. M. & BEZZEL E. (1989): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 4: Falconiformes. 2. vydání. – AULA-Verlag GmbH, Wiesbaden.
- HLAVÁČ V. & BERAN V. (2011): Návrat sokola stěhovavého – úspěch ochrany přírody, nebo důsledek samovolného vývoje? – *Ochrana přírody*, 1: 8–11.
- HORAL D. (ed.) (2013): K hnízdním pokusům sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) v oblasti Novomlýnských nádrží a Pálavy na přelomu 20. a 21. století. – *Crex*, 32: 82–94.
- HORAL D. & BĚLKA T. (2013): Poznámky k údajným hnízdním sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) na stromech na území České republiky. – *Crex*, 32: 95–104.
- HUDEC K. (1972): Die Bruplätze des Wanderfalken (*Falco peregrinus*) auf dem Höhenzug Českomoravská vrchovina. – *Zoologické listy*, 21(2): 157–163.
- HUDEC K. & ŠŤASTNÝ K. (eds.) (2005): Fauna ČR, svazek 29/1. Ptáci–Aves. Díl II/1 (2., přepracované a doplněné vydání). – Academia, Praha.
- CHAVKO J. (2011): Sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*). – *Dravce a sovy*, 7: 10.
- CHAVKO J. (2016): Sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*). – *Dravce a sovy*, 12: 10.
- IUCN (2017): The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2017–2. – URL: <http://www.iucnredlist.org> (22. 10. 2017).
- MARTIŠKO J. (ed.) (1994): Hnízdní rozšíření ptáků – Jihomoravský region. Část I. Nepěvci. – Moravské zemské muzeum & ZO ČSOP Palava, Brno.
- MRLÍK V., VRÁNA J. & BĚLKA T. (1993): Současný stav populace sokola stěhovavého *Falco peregrinus* v České republice a strategie jeho ochrany. – [ms. depon. in AOPK ČR Brno].
- STIRLING-AIRD P. (2012): Peregrine Falcon. – New Holland Publishers, London, Cape Town, Sydney, Auckland.
- ŠKORPÍKOVÁ V., REITER A., VALÁŠEK M., KŘIVAN V. & POLLHEIMER J. (2012): Ptáci Národního parku Podyjí / Thayatal. Die Vögel des Nationalparks Podyjí / Thayatal. – Správa NP Podyjí, Znojmo
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & NĚMEC M. (2017): Červený seznam ptáků České republiky. – In: CHOBOT K. & NĚMEC M.: Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci. Příroda (Praha) 34. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 107–154.
- VALÁŠEK M. (2012): Raroh velký (*Falco cherrug*) v Národním parku Podyjí / Thayatal. – *Crex*, 31: 133–145.
- VRÁNA J. & BERAN V. (2017): Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*). – *Zpravodaj SOVDS*, 17: 22–26.
- WHITE C. M., CADE T. J. & ENDERSON J. H. (2013): Peregrine Falcons of the World. – Lynx Edicions, Barcelona.